

**Innovation in teaching methods and technologies –
key area of higher education reform in Ukraine**

On the basis of the exposed directions of development of methods and teaching technologies key innovations are grounded in methods and teaching technologies at higher school in the process of reform of education in Ukraine: technological complex of university management and method of keys-stadi as an integral method of teaching-education.

Keywords: teaching method, teaching technology, technological complex of university management, method of keys-stadi.

Надійшла до редакції 16.03.2015 р.

УДК 316.74:2(477.85)

© Віталій Докаш
(Чернівці)

**РЕЛІГІЙНА МЕРЕЖА БУКОВИНИ: СТАН, РЕЛІГІЙНА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ,
ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЮВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ**

У дослідженні аналізується сучасний стан та трансформаційні процеси, які відбуваються в релігійному просторі Чернівецької області. Визначаються фактори, що впливають на розвиток релігійної мережі, її інституювання та функціонування, проблеми, що існують у міжконфесійних відносинах. Проводиться компаративний аналіз кількісних показників матеріальної бази релігійності в її конфесійних вимірах та соціальнозначущих характеристиках.

Ключові слова: релігійна мережа, релігійна диверсифікація, релігійні організації, церква, громада, культові споруди.

Постановка проблеми. Релігія, як історичний архетип та духовний компонент суспільства, виконує в соціумі як інтегруючу, так і лімітуючу функції, забезпечуючи соціальну стабільність та позитивний психологічний клімат. До релігії та церкви, на відміну від інших соціальних інститутів, протягом останніх років зберігається найвищий рівень довіри (66%) [7. с.15].

Через релігію як основний чинник суспільної ідентифікації репродукуються культура, звичаї та традиції, формується менталітет етносу як на рівні країни, так і регіонів. Специфічний етноконфесійний склад населення якраз і відображає своєрідність Буковинського регіону, його неповторність та мозаїчність. Оскільки еволюційні зміни в релігійній мережі краю є відображенням як політичних, так і соціальних процесів, що відбуваються в Україні, їх необхідно відслідковувати, а це й актуалізує проблему дослідження.

Метою роботи є аналіз диверсифікаційних процесів, що відбуваються в релігійному просторі краю в їх кількісних та якісних показниках.

В контексті означеної мети будуть реалізовані такі **завдання**:

- проаналізовано стан релігійної мережі Буковини в її трансформаційних змінах та визначено основні фактори, які впливають на її становлення і розвиток;
- проведено компаративний аналіз мережевих показників основних конфесій, деномінацій та культів;
- визначено стан міжконфесійних відносин і факторів, що впливають на інституювання та функціонування релігійних співтовариств регіону;
- зроблено прогнози щодо майбутнього релігієзнавчих процесів та основних тенденцій розвитку матеріальної бази релігійності.

Рівень дослідження. Вивченням стану релігійної мережі в її еволюційних формах як в Україні, так і в регіонах займалися А.Колодний, Л.Филипович, Н.Дудар, Н.Шангіна, Н.Гаврілова, В.Клімов, М.Новиченко та інші. Протягом останніх десятиліть процеси, що відбуваються в релігійному просторі країни і регіонів, досліджувались Центром Разумкова.

Виклад матеріалу. Чернівецька область є найменшою в Україні як за площею (8,1 тис. кв. км., або 1,3% від всієї території країни), так і за чисельністю населення – 904 тис. осіб, понад 80 національностей [3. с.43].

Поліетнічність та полікультурність краю, глобалізаційні процеси, що призводять до інкультурації, прикордонний характер області мають серйозний вплив на релігійний простір та роблять його поліконфесійним – 30 напрямів та течій.

Прикордонний характер регіону створює своєрідні вектори впливу як сусідніх країн (Румунія та Молдова), так і закордонних релігійних центрів (США, Європа, Росія). Тому Чернівецька область завжди була полем перетину і протистояння не лише економічних, політичних, етнічних, але й релігійних інтересів різних країн. Сформована в результаті цих процесів строката віросповідна палітра з одного боку, має свою специфіку, з іншого – слугує моделлю, на якій відображаються всі загальні закономірності та тенденції, що характерні для релігійного простору країни.

Хоча регіон вважається достатньо релігійним, його мережа в останні роки носить латентний характер існування. Так, до прикладу, в 2014 р. було зареєстровано лише 3 релігійні організації (УПЦКП-І, УГКЦ-І, ХВЕП-І).

Сьогодні в 417 населених пунктах області функціонує 1183 релігійні організації (1139 громад), 30 зареєстрованих напрямків і течій, а в середньому на один населений пункт припадає 2,8 релігійних організацій при щільності 1,3 організацій (кількість релігійних громад на 1 тис. населення). На жаль, оптимізму не викликає те, що 117 релігійних організацій (10%) сьогодні діють без реєстрації (2013 р. – 115) [2. с.134]. Для порівняння нагадаємо, що у 1991р. в Чернівецькій області діяло 422 зареєстрованих (123 незареєстрованих) релігійних організацій, в 2000 р., відповідно – 1048 зареєстрованих та 123 незареєстрованих. Таким чином, кількість релігійних організацій порівняно з 2000 р. зросла на 11,4%. Що примітно, за цей же період лише на 6 одиниць (4,9%) зменшилась кількість незареєстрованих організацій.

Аналізуючи динаміку зростання релігійної мережі, зауважимо, що вона була не стабільною. Наприклад, у 2008 р. було зареєстровано 19 релігійних організацій, в 2009 – 8, в 2010 – 26, в 2011 – 17, в 2012 – 17, в 2013 – 7 і лише 3 в 2014 р. (0,25%) [1, с.46; 2, с.113; 3, с.44; 6].

Згідно з прогнозами, у подальшому очікується відносно невелике (до 2%) зростання кількості релігійних організацій і громад, що корелюється із загальноукраїнськими показниками [1, с.46; 2, с.132-133, 3, с.44].

Варто зауважити, що нестабільність у релігійній мережі краю викликана втручанням у її інститування та функціонування релігійних центрів інших країн. До прикладу, Румунська Православна Церква здійснює свій вплив на 110 румунованих парафій УПЦ (26% від загальної кількості) та на 7 її монастирів щодо їх переходу під свою юрисдикцію або створення у м. Чернівцях Румунського вікаріатства. До того ж, деякі священнослужителі проводять сепаратійні заходи з метою утворення осередків Бессарабської митрополії.

Значний вплив релігійні центри Румунії мають і на румуномовні громади протестантського віросповідання. Так, серед громад обласного об'єднання ЄХБ румуномовний сегмент складають 39 одиниць (39,1%) із 103 діючих. З двох зареєстрованих у 2014 році громад – одна румунована. Це також 14 румунованих громад (11,8%) із 118 діючих адвентистського напрямку. Росія і Румунія мають вплив і на 11 релігійних організацій Руської Православної Старообрядницької Церкви Білокриницької згоди.

Аналіз релігійної мережі Буковини свідчить, що при всій нестабільності її розвитку, вона є достатньою, щоб задовільнити духовні потреби населення краю. На 1 січня 2015 р. мережа включала 1183 релігійні організації (1135 релігійних громад), 12 управлінь та

об'єднань, 21 монастир, 7 місій, 10 духовних навчальних закладів. При громадах працювало 424 суботніх та недільних шкіл.

Задоволенням духовних потреб вірних в минулому році опікувалось 1826 церковнослужителів, 20 із яких є іноземцями.

Зазначимо, що ефективність діяльності релігійних організацій залежить від стану їх матеріальної бази, і в першу чергу – достатньої кількості культових споруд. Зареєстровані та незареєстровані релігійні організації області для проведення культової практики в 2014 р. використовували 1069 культових споруд (94,1% від загальних потреб; в 2013 р. ця цифра складала 82%) [2, с.134].

Слушно зауважимо, що в 2012 році забезпеченість культовими спорудами в Україні складала лише 67% [3, с.144], в 2012 та 2013 рр. – 67,1 [1, с.46; 4]. Забезпеченість релігійних організацій культовими спорудами є різною, оскільки тільки 664 будівлі знаходяться у їх власності (393 були побудовані власними силами за роки незалежності). Найвищий відсоток забезпеченості культовими спорудами має УПЦ – 101,4%, відсоток забезпеченості храмами в УПЦ КП складає лише 57,4%. Громади УГКЦ забезпечені культовими спорудами на 65,4%, РКЦ – на 80%. Дещо краща картина у протестантських деномінацій: АСД – 106,2%, ХВЕП – 93,8%, ЄХБ – 80,5%, Свідки Єгови 42,9% [1, с.134; 2, с.45; 3, с.46; 6].

Аналіз релігійно-конфесійної мережі області свідчить, що вона, по-перше багатоконфесійна, по-друге – тяжіє до традиційної насиченості, по-третє, різна за своїми впливами. Як і в попередні роки лєвова її частина – православ'я, яке складає 632 релігійні організації (в 2013 р. було 607) або 53,4% від загальної кількості. Цей напрямок також є лідером як за авторитетом так і за рівнем впливу серед населення, що свідчить про його ідентифікаційну функцію. Важливо підкреслити, що найпомітніші події в житті Буковини якраз були пов'язані саме з процесами, що відбуваються у православному просторі.

Сьогодні православ'я представлене на Буковині трьома напрямами: УПЦ, УПЦ КП, УАПЦ. Станом на початок 2015 р. в області функціонувало 4 єпархіальні управління православного віросповідання (УПЦ-І, УПЦ КП-2, УАПЦ-1). Православними є 608 громад, 18 монастирів, 1 місія. Щоправда, відсотковий показник кількості священнослужителів – 593 (31,7% від загальної кількості) значно поступається протестантським громадам і за якісними показниками складає 97,5% забезпеченості. Розвиненою у православ'ї є база репродукції релігійності – недільні школи, яких нараховується 57 (40 – в УПЦ та 17 в УПЦ КП). Щоправда, це половина від того, що було в 2000 році [див.: 2, с.135].

Серед православних течій сьогодні, як і в попередні роки, найбільш потужними напрямком в Чернівецькій області залишається Українська Православна Церква (УПЦ), яку підтримує понад 300 тис. мешканців краю (33% від загальної кількості населення). В структуру організації входить одне єпархіальне управління (11 районних центрів та м. Чернівці) 12 благочинств, 435 релігійних організацій (422 громади), 12 монастирів (7 жіночих, 5 чоловічих із 395 ченцями), 40 недільних шкіл, 2 періодичних видання (церковно-богословський часопис «Світильник», газета «Православний світогляд»). Для проведення богослужінь УПЦ використовує 428 культових споруд (101,4% від потреб), з яких 278 перебуває у власності. За період 1992 – 2013 рр. збудовано 96 храмів. Громади обслуговує 444 священнослужителів (105,2% забезпеченості). Підготовкою та перепідготовкою кадрів церковнослужителів УПЦ займається приватний Чернівецький Богословський інститут (100 слухачів очної та заочної форм навчання), який функціонує з 1999 р. [6].

Менш розвинутою є мережа Української Православної Церкви Київського Патріархату (УПЦ КП), яка на Буковині має 2 єпархіальних управління: Чернівецьке та Кіцманське. Мережа Церкви нараховує 176 релігійних організацій (14,7% від загальної кількості) та 169 громад, які мають 97 культових споруд (57,4% від потреб), з них 46 – у власності. Підготовкою священнослужителів УПЦ КП займається богословське відділення філософсько-теологічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, яке є структурним підрозділом Київської Православної Богословської Академії і семінарії. Релігійні громади Церкви обслуговує 139 церковнослужителів (82,2%

від потреби). При громадах діє 17 недільних шкіл. Поряд з цим необхідно зазначити, що ряд громад цього напрямку (понад 30) діють формально і з часу свого інституювання не провели жодного богослужіння. Це пояснюється тим, що вони були створені для того, щоб покращити якісні показники та відобразити позитивну динаміку розвитку [6].

В стадії становлення знаходиться мережа Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ), яка діє лише з 2009 року і сьогодні представлена 1-им єпархіальним управлінням та 9 зареєстрованими громадами (1,9% православного середовища) [6].

В православну мережу також входить Руська Православна Старообрядницька Церква (Білокриницька згода), яка має 9 громад та 2 монастирі (2 черниці та декілька послушників). Громаду обслуговують 2 церковнослужителі (1 іноземець) [4, с.50].

Представлені на релігійній палітрі Буковини й історичні Церкви, які функціонують у формі католицизму 2-ох напрямів: Римо-Католицька Церква (РКЦ) та Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ), домінуючі позиції серед яких протягом багатьох років займає перша.

Римо-Католицька Церква, яка за кількісними показниками в області займає п'яте місце, представлена деканатом, в структуру якого входять 33 релігійні організації (30 громад як і в минулому році або 2,6% від загальної кількості), 3 монастирі (13 монахів), 24 культові споруди (80% від потреб). Всі культові споруди були передані Церкві в роки незалежності України. Більшість парафій РКЦ територіально знаходяться в місцях компактного проживання польської меншини. Всі вони підпорядковані Львівській архідієцезії. Громади обслуговують 8 церковнослужителів (26,7% від потреб), з яких усі іноземці (Республіка Польща). Громада м. Чернівці видає свою парафіяльну газету комп'ютерною версткою, яка виходить в основному на великі релігійні свята.

Зауважимо, що мережа цієї конфесії носить латентний характер існування, оскільки з 2000 р. вона зросла лише на 4 одиниці (було 26) або на 13,3%.

Менш чисельною в області є Українська Греко-Католицька Церква (східний католицизм) – лише 26 громад (в 2000 р. їх було 17, що на 9 громад або на 34,6% більше), які обслуговує як і в минулому році 15 церковнослужителів (57,7% від потреб). Релігійні громади УГКЦ мають 17 культових приміщень (65,4% забезпеченості), з яких 9 у власності. При Церкві діє лише одна недільна школа (в 2000 р. їх було 2). Громади УГКЦ Чернівецької області входять до складу Коломийсько-Чернівецької єпархії, яка є складовою Івано-Франківської митрополитії, утвореної в 2011 р. [1, с.53; 2, с.136; 6].

Широко представлені в релігійній мережі краю протестантські деномінації (6 напрямків), які по чисельності займають 2-е місце після православ'я. Вони сьогодні мають таку структуру: 1 Центр Церкви Адвентистів Сьомого Дня Реформаційного Руху (АСД РР), 6 обласних об'єднань (ЄХБ, ХВЕП, АСД, духовне управління об'єднань церков євангельських християн Чернівецької області, об'єднання Української Церкви Повного Євангелія, Чернівецький обласний центр об'єднаної церкви християн віри євангельської). Протестантські течії нараховують 468 (41,2%) зареєстрованих релігійних громад та 108 (9,5% від загальної кількості) таких, які діють без реєстрації. Протестантські Церкви: ЄХБ, ХВЕП, АСД, мають необхідні управлінські структури та 8 духовних навчальних закладів. Щоправда, якщо в 2014 р. порівняно з 2013 р. протестантська мережа зросла на 3 громади, то сьогодні – лише на 1 громаду. Нагадаємо, що в 2000 р. протестантська мережа складала 43% від загальної кількості релігійних громад області 10-ти напрямків. Це свідчить про такі трансформації як зменшення на 3,9% кількості громад відносно загальної кількості, але збільшення на 6 напрямків. Ці зміни можна пояснити процесами автономізації та сепаратизації.

Друге місце за розвинутістю релігійної мережі після УПЦ займають Євангельські Християни Бабтисти (ЄХБ), які мають 186 зареєстрованих організацій, що становить 15,8% від загальної кількості організацій області. В структуру напрямку входить 1 обласне об'єднання ЄХБ, в підпорядкуванні якого є 159 громад (14% громад від загальної кількості або 34% від кількості протестантської мережі), 3 місії, 4 навчальних духовних заклади (Теологічний біблійний інститут, заочний Біблійний інститут «Служіння настановленням», Чернівецький Біблійний інститут, Чернівецький регіональний Біблійний коледж), успішно

діє 101 недільна школа (23,8% від загальної кількості). Громади обслуговують 380 пасторів (19,2% від загальної кількості, що складає 2,2 на 1 громаду). В користуванні об'єднання знаходиться 128 молитовних будинків (85,5% забезпеченості). До цього напрямку також відноситься 10 незалежних громад та 1 духовне управління об'єднань Церков Євангельських Християн Чернівецької області (7 громад, які обслуговує 10 пасторів). Без реєстрації діють 3 громади колишньої Ради Церков ЄХБ.

Відзначимо, що в 2000 р. Об'єднання ЄХБ мало 148 зареєстрованих громад (зростання на 11 громад або 6,9%), які обслуговувало 276 пасторів (зростання на 74 особи або на 2,1%), 132 недільні школи (падіння складає 31 школу або 23,3%) [2, с.136; 6].

Другою за кількісними показниками у протестантському середовищі є Церква Християн Віри Євангельської П'ятидесятників (ХВЕП), в структуру якої входить 119 релігійних організацій (9,9%). Серед них: 1 обласне об'єднання, що включає 98 громад (8,6%), місія «Євангельська звістка», 2 навчальних духовних заклади (59 слухачів). Громади обслуговують 410 пасторів (24,9% від загальної кількості або 4,2 на громаду). При громадах діють 70 недільних шкіл (16,9% від загальної кількості). Громади мають у своєму розпорядженні 92 молитовних будинки (93,8% від потреби).

Окремо щодо цього напрямку діють 1 Чернівецький обласний центр об'єднаної церкви Християн Віри Євангельської та 12 незалежних громад, що йому підпорядковані.

Важливою тенденцією розвитку цього напрямку є його висока динаміка за останні роки. У 2000 році, до прикладу, цей напрямок мав лише 77 зареєстрованих громад (зростання склало 21 громаду або 21,4%), яку обслуговувало 174 пастори (зростання склало 236 осіб або 37,6%), 39 недільних шкіл (зростання склало 31 школу або 44,3%) [2, с.137; 6].

Четверте місце в конфесійному розрізі Чернівецької області займає адвентизм. Він на сьогодні нараховує 99 організацій (8,4% від загальної кількості), до яких входить Буковинська конференція церков АСД, що охоплює Чернівецьку, Івано-Франківську та Тернопільську область. В Чернівецькій області даний напрямок представлений 96-ю громадами (8,4%), які обслуговує 238 пасторів (13% від загальної кількості або 2,3 на одну громаду). Церква має у своєму користуванні 102 молитовних будинки (106,2% забезпеченості). При Церкві функціонують Богословський інститут та 116 суботніх шкіл з 116 слухачами (27,4% від загальної кількості). Для порівняння нагадаємо, що у 2000 році Конференція мала 86 громад (зростання склало 10 громад або 10,4%), які обслуговувало 228 пасторів (зростання склало 10 осіб або 10,4%), 87 суботніх шкіл (зростання склало 29 шкіл або 29%).

У місті Чернівці діє також центр Української Уніонної Конференції Церкви АСД РР, який є частиною Східноєвропейського Дивізіону і співпрацює з виконавчим комітетом Євроазіатського дивізіону. В його підпорядкуванні знаходяться 8 зареєстрованих та 11 громад без реєстрації. Потребами віруючих опікуються 19 пасторів. При церкві функціонує 6 суботніх шкіл. За роки незалежності збудовано 6 молитовних будинків, одне орендується [1, с.52;6].

Найменш чисельною і порівняно малорозвиненою в протестантському середовищі є мережа Церкви Свідків Єгови, яка нараховує лише 23 зареєстрованих громади (2% від загальної кількості), ще 40 релігійних громад діє без реєстрації. Цей напрямок обслуговує 63 церковнослужителі (3,9 від загальної кількості та 2,7 на громаду). При громадах діють 40 релігійних шкіл (9,4% від загальної кількості). Зареєстровані і незареєстровані громади проводять богослужіння в 27 культових спорудах (42,9% забезпеченості). Порівняно з минулим роком всі показники залишаються сталими.

Підкреслимо, що в 2000 році деномінація мала 20 зареєстрованих (зростання склало лише 3 одиниці або 13%) і 21 незареєстровану громаду (зростання склало 19 громад чи 47,9%).

Таким чином, кількість зростання зареєстрованих громад ієговістів є мінімальною, в той час, коли збільшується кількість незареєстрованих. Останнє свідчить про те, що Церква продовжує орієнтуватися на есхатологічне майбутнє і важко входить у соціальний простір [1, с.53; 2, с.137; 6].

Представлені на релігійній мапі Буковини й неорухи, як феномен постмодерністської релігійності. Найбільш чисельними серед них, як і в Україні, є релігійні організації

харизматистського спрямування, що типологічно включаються до неохристиянства. До них відноситься 1 об'єднання Церкви Повного Євангелія, в яке входить 7 громад (як і в минулому році). Щоправда, це об'єднання існує формально, оскільки вище названі громади діють самостійно. Окремо функціонують 12 незалежних громад цього напрямку. Релігійні потреби віруючих в харизматичних організаціях обслуговують 29 церковнослужителів (1,6% від загальної кількості). Характерно, що в чисельних показниках цей напрямок не змінюється протягом останніх років, а інституційна мережа носить латентний характер функціонування [2, с.137; 6]. Зауважимо, що харизматичний напрямок є також найбільш чисельним в неорелігійній мережі України. До прикладу, в 2013 році вони мали 1469 організацій, або 4,04 % від загальної української мережі [4].

Всі інші течії неорухів є малочисельними. Це неохристиянство: 1 громада Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів (мормони), яка нараховує 60 осіб, але достатньо активно проводить місіонерську роботу за рахунок місіонерів із США; 1 громада Новоапостольської Церкви.

Східні культури орієнталістського спрямування репрезентовані неоіндуїзмом та буддизмом (діють без реєстрації). Це окремі групи прихильників Свідомості Крішні (біля 20 осіб), Шрі Чінмоя (30 осіб), Махаріші (13 осіб), громада віри Багаї (13 осіб). Всі дислоковані в м. Чернівці.

Неоязичники в краї представлені 4 громадами Рун Віри (близько 100 осіб). Вони намагаються відновити дохристиянські вірування українців.

До малочисельних, які не входять в якісь типологічні напрямки, можна віднести 2 громади Церкви Божої України, 1 громаду Назарян.

Релігії національних меншин в області представлені 1 громадою мусульман та юдейським культом.

В структуру іудаїзму входять 12 громад трьох напрямків (в 2013 було 9), 2 монастирі (2 черниці), які обслуговують 6 служителів культу [1, с.54; 2, с.137; 4]. Зазначимо, що іудаїзм в Україні в 2013 році складався з 309 організацій (0,8% від всієї релігійної мережі), які підпорядковані 4 центрам [6].

Без реєстрації своїх статусів в обласному центрі під виглядом різних громадських організацій діють прихильники Агні-Йоги Реріхів, вчення Порфирія Іванова, Церкви Останнього Заповіту. В Чернівецькій міській раді також зареєстрована Чернівецька обласна філія «Біотехнології» (близько 20 осіб).

Якщо в загальному проаналізувати процеси, які відбуваються в релігійному середовищі краю, то можна відмітити як позитивні, так і негативні моменти.

По-перше, слід зауважити, що Революція гідності та війна на Сході України підняли патріотичні настрої в релігійних організаціях та мобілізували їх на допомогу військовослужбовцям, що перебувають в зоні військових дій, переселенцям. До прикладу, велика кількість священнослужителів УПЦ КП та УГКЦ перебувала на Майдані, а в даний час виконує капеланські та волонтерські функції.

Активну соціальну позицію займають і протестантські деномінації, чия діяльність спрямована на популяризацію духовності, здорового способу життя, моралізацію та толерантизацію відносин. Вони впроваджують в життя проекти по боротьбі з алко- та наркозалежністю, допомозі нужденним, людям похилого віку та багатодітним сім'ям. В рамках волонтерського руху надають матеріальну допомогу військовим частинам, які захищають кордони України від бандформувань.

До проблемних сегментів діяльності Церков можна віднести майнові конфлікти та зміну канонічного підпорядкування в православному середовищі. Це також певна відособленість Чернівецько – Буковинської єпархії УПЦ від інших конфесій, що проявляється у відмові брати участь у спільних молитвах чи заходах, підтримці єкуменічного руху.

Зберігається негативний вплив закордонних клерикальних центрів на Руську Православну Старообрядницьку Церкву Білокриницької згоди.

Негативно впливають на функціонування протестантської мережі відцентрові процеси, які спричиняють подрібнення громад та створення нових зі схожою догматикою.

Проблемою для протестантського середовища є і те, що в останні роки зменшується матеріальна та фінансова підтримка з боку зарубіжних центрів, що висуває на порядок денний пошук нових форм набуття самостійності.

Існуючі в релігійному середовищі проблеми вимагають підключення до цих процесів науковців та органів місцевого самоврядування.

Висновки. Аналіз кількісних та якісних показників, матеріальної бази релігійної мережі Буковини дозволяє зробити такі узагальнення:

1. Релігійна мережа регіону є багатоконфесійною, вона своєю строкатістю та динамікою розвитку відображає ті загальні закономірності і тенденції, які характерні для релігійного простору України.
2. Аналіз динаміки змін мережі за останні роки свідчить, що вона отримала певне насичення, в основному носить латентний характер існування і згідно прогнозам буде розвиватися невисокими темпами (до 2% в рік), що корелюється із загальноукраїнськими показниками.
3. Специфікою релігійної мережі області є її достатня розвинутість, постійна диверсифікація та покращення матеріальної бази, підвищення освітнього рівня кадрів священнослужителів.
4. Лідером у релігійному середовищі та основним ідентифікатором національної приналежності, механізмом збереження культури, традицій, формування менталітету залишається на Буковині православ'я.
5. У певній мірі призупинилася динаміка розвитку протестантської мережі для якої характерні риси автономізації, сепаратизму та створення нових, модернових форм релігійності.
6. Не отримують подальшого розвитку в релігійному просторі краю конфесії нацменшин та новітніх релігій, кількісні показники яких є незмінними протягом останніх років.
7. Загальними проблемами для релігійних організацій, які зберуться на майбутнє, буде невисока забезпеченість культовими спорудами, кадрами священнослужителів, недостатній розвиток бази репродукції релігійності – катехетичних шкіл та навчальних закладів.

Література

1. Докаш В. Релігійна мережа Буковини у контексті соціокультурних трансформацій / В.Докаш // Соціокультурні виміри релігійних процесів у світі та Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції 30-31 травня 2013 р. / за заг. ред. проф. Докаша В. І. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013 – С. 45-56.
2. Докаш В. Сучасний стан, динаміка та основні тенденції розвитку релігійної мережі в Чернівецькій області / В.Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Чернівецький нац. університет, 2014. – №1-2 (13-14) – С. 132-138.
3. Докаш В. Релігійна мережа Буковини в її інституційно трансформаційних змінах (2000-2012 рр.) / В.Докаш, О.Докаш // Релігія та соціум у контексті глобальних трансформацій: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції 29-30 травня 2012 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 43-51.
4. Релігійна мережа, її кадрове та матеріальне забезпечення: основні тенденції, динаміка змін, перспектива розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1212%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk
5. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин. Інформаційні матеріали до круглого столу на тему: Державно – конфесійні відносини в Україні станом на 2013 рік: рух до партнерства держави чи до кризи взаємин? 22 квітня 2013 р. – Київ: Центр Разумкова, 2013. – 47 с.
6. Релігійна мережа, її кадрове та матеріальне забезпечення: основні тенденції, динаміка змін, перспектива розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1212%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk
7. Україна – 2014: Суспільно – політичний конфлікт і Церква (Інформаційні матеріали). – Київ: Центр Разумкова, 2014. – 28 с.
8. Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2011. – С. 37-61.

**Bukovuna's religious network: fettle, religious diversification,
and operation problems of institutionalization**

The study examines the current state and transformation processes taking place in the religious space of Chernivtsi region. Identify factors that influence on the development of the religious sphere and its institutionalization functioning problems that exist in interfaith relations. A comparative analysis of quantitative indicators of material base of religion in its religious dimensions and socially meaningful characteristics.

Keywords: religious network, religious diversification, religious organizations, church, community, religious buildings.

Надійшла до редакції 23.02.2015 р.